

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Lausuntopyyntö

HE 47/2021 vp laeiksi alueiden kehittämisestä ja Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan toimeenpanosta sekä alueiden kehittämisen ja Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan rahoittamisesta ja niihin liittyviksi laeiksi

Kuntaliitto kiittää mahdollisuudesta lausua esityksestä aluekehittämislainsäädännön kokonaisuutta koskien. Hallituksen esityksessä sovitetaan yhteen kansallista ja EU:n alue- ja rakennepolitiikkaa ja luodaan säädöspohja EU:n ohjelmakauden 2021-2027 toteuttamista varten. Vastuu alueiden kehittämisestä on esityksessä edelleen valtiolla ja kunnilla. Esityksessä alueiden kehittämisen tavoitteita, suunnittelua ja ja toimintatapoja esitetään uudistettavaksi toimintaympäristön muutosten sekä EU:n ja kansallisten tavoitteiden mukaisesti.

Elinkeinorakenteen jatkuva rakennemuutos, demografiset muutokset kuten väestön ikääntyminen ja lisääntynyt keskittyminen muutamille suuremmille kaupunkiseuduille ovat ilmiöitä, jotka tuovat tullessaan alueita ja kuntia erilaistavia ja eriarvoistavia vaikutuksia. Alueiden elinvoiman vahvistaminen niiden omiin mahdollisuuksiin perustuen on ollut yksi keskeinen perusta kansallisessa aluekehittämisessä. Paikkaperustainen kehittäminen tukeutuu paikallisiin tarpeisiin ja mahdollisuuksiin perustuvien palveluiden ja elinkeinon kehittämiselle. Paikallisten voimavarojen käyttöön saamiseksi tarvitaan sekä julkisen, yksityisen että kolmannen sektorin yhteistyötä, jota mm. sopimuspohjainen kehittäminen konkretisoi. Lisäksi aluekehittämisen linjauksissa tulisi huomioida lisääntyvää monipaikkaisuutta, joka osaltaan edistää maaseutualueiden elinvoimaa.

Hallitusohjelmassa esitetyt Elinvoimainen Suomi-kokonaisuuden tavoitteet - elinvoiman lisääminen, poikkihallinnolliseen toimintaan kannustaminen ja alueellisten voimavarojen koaminen yhdessä määriteltyjen tavoitteiden edistämiseksi - näkyvät hyvin lainsäädännön tavoitteissa.

EU:n alue- ja rakennepolitiikan avulla EU pyrkii erityisesti vähentämään alueiden välisiä kehityseroja sekä tukemaan muita heikommassa asemassa olevia alueita. Suomi on juuri käynnistyneellä EU-ohjelmakaudella siirtymäaluetta pl. Helsinki-Uusimaa. Pohjoisen ja harvaan asutun alueen eriytyminen kohdistuu Pohjois- ja Itä-Suomeen.

Aluekehittämisen suunnittelujärjestelmän keventäminen on lainvalmistelussa ollut hyvä lähtökohta, mutta samalla on huolehdittava, että tehdyt ratkaisut tukevat käytännössä paikallista ja aluelähtöisen kehittämistoiminnan lähtökohtia ja mm. maakunnan yhteistyöryhmän toimintaa aluetason kumppanuuselimenä. Aluekehittämisen prosessien on tarkoitus olla läpinäkyviä, dynaamisia, sitouttavia ja konkreettisiin toimiin johtavia. Vastaavasti vastuutahot ja prosessissa laadittavat keskeiset dokumentit on kirjattu selkeästi lakiin. Käytännön kehittämistoiminnassa on huomioitava myös muut kuin tämän lain säädöspiirissä olevat kehittämisvälineet. EU:n maaseudun kehittämisohjelman toimien yhteensovitus EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelmatoimiin on maaseudun kehittämisen kannalta yksi merkittävimmistä seikoista.

Lakiesitykset rakentuvat pitkälti nykyisen lainsäädännön pohjalle eikä toimivaltamuutoksia mm. maakuntien liittojen ja ELY-keskusten välillä ole esitetty. Maakuntien liitot aluekehittämisen viranomaisina vastaavat prosessin etenemisestä jossa mm. maakunnan alueen yhteinen strateginen tahtotila rakentuu. Kehittämisen tavoitteiden edistämisessä ja käytännön kehittämistoimien toteutuksessa keskeiset tahot ovat kaupungit ja kunnat, korkeakoulut, oppilaitokset, yritykset, järjestöt ja muut alueen kehittämiseen osallistuvat tahot.

Seuraavassa Kuntaliitto esittää muutamia huomioita sisältöalakiesityksiä koskien:

Toimeenpanolakiesitystä koskevat huomiot:

Luku 1: Yleiset säännökset:

Alueiden kehittämistä koskeva pykälä on varsin kattava ja selkeä. Älykkään erikoistumisen toimintatapa on tuotu hyvin esiin perusteluteksteissä. Kestävän kehityksen ja **ilmastokestävyyden** vaatimukset ja toisaalta tavoitteet myös aluekehittämiselle on tuotu hyvin esiin. On tärkeää, että ilmastomuutoksen osalta aluekehittämisessä huomioidaan sekä hillinnän että sopeutumisen mutta myös varautumisen näkökulmat.

On myös hyvä, että alueiden kehittämisen tavoitteissa nostetaan maahanmuuttajien kotoutumisen tukeminen osaksi alueiden kehittämistä. Samoin on hyvä, että asukkaiden työllisyyden edistämiseen liittyvät tavoitteet ovat myös kirjattuna alueiden kehittämisessä edistettäviin toimenpiteisiin. Kaupungit ja kunnat ovat keskeisiä toimijoita näissä molemmissa teemoissa, joskaan tämä ei nouse kotoutumisen osalta perusteluteksteissä selkeästi esiin.

Luku 2: Viranomaiset ja niiden tehtävät:

Maakunnan liitto, tehtävät sekä toimi- ja harkintavalta: Maakunnan liittoa koskien laissa on oma perussäännös (7§). Sen lisäksi tehtävistä säädetään 17§:ssä. On hyvä, että maakuntien liittojen tehtävät määritellään nyt kokonaisuudessaan yhdessä pykälässä pl. maankäyttö- ja rakennuslaissa määritellyt maakunnan suunnittelun ja merialuesuunnittelun tehtävät. Tämä lisää lainsäädännön selkeyttä, joskin maankäyttö- ja rakennuslain mukaiset tehtävät ovat nyt vain perustelutekstissä mainittuna. Pykälämuotoilu selkeyttää tehtäväkokonaisuutta sekä sitä,

miten maakunnan liitto tehtäviään hoitaa. Maakuntien liittojen toimi- ja harkintavallasta on säädetty lisäksi rahoituslain 9§ (toimivalta) ja 10 (harkintavalta eräissä tapauksissa).

Alueiden uudistumisen neuvottelukunta: Neuvottelukunnan tehtäviä ja kokoonpanoa esitetään uudistettavaksi ja osin näin on jo tehty. Kuntaliitto näkee hyvänä, että neuvottelukunnan kokoonpano käsittää myös erityyppisten kuntien ja kaupunkien edustajat.

Maakunnan yhteistyöryhmällä on keskeinen rooli alueellisena kumppanuuselimenä, jonka EU-ohjelmakauden keskeisimpiä tehtäviä ovat EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelman alueellisen rahoitus suunnitelman ja siihen sisältyvän rahoituksen painopisteiden hyväksyminen sekä maaseutuohjelman rahoituksen yhteensovittamisessa rakennerahastotoimintaan. Tämä tehtävä korostuu entisestään tilanteessa, jossa maaseuturahaston toimet eivät sisälly EU:n komission ja jäsenvaltion väliseen kumppanuussopimukseen.

Luku 3: Ohjelmatyö ja yhteistyömenettelyt:

Aluekehittämisjärjestelmään on toimeenpanolakiesityksessä varsinaisena uutena toimintamallina esitetty valtion ja maakuntien aluekehittämiskeskustelu-menettely, jonka tavoitteena on mahdollistaa poikkihallinnollisen tarkastelun yhteistyössä eri ministeriöiden sekä maakunnan keskeisten alueen kehittämiseen vaikuttavien toimijoiden kesken. Keskustelun tulisi kuitenkin johtaa konkreettisiin toimiin ja ratkaisuihin ja tässä mielessä prosessia on syytä terävöittää. Keskusteluihin valmistautuminen maakunnan alueen sisällä on keskeinen osa prosessia ja siinä tulee huomioida mm. erilaisten kuntien näkemykset kehittämisen mahdollisuuksista ja tarpeista.

Luku 4: Interreg-ohjelmien ja Interreg-ulkorajaohjelmien hallinnointi:

INTERREG-sisä- ja ulkorajaohjelmia koskeva lainsäädännön kokoaminen osaksi aluekehittämisen lainsäädäntöä on kannatettava esitys.

Rahoituslakiesitystä koskevat huomiot:

EU:n alue- ja rakennepolitiikan uutta vuonna 2021 alkava kautta varten tehty lainsäädännölliset ratkaisut tähtäävät hallinnon yksinkertaistamiseen ja sääntelyn selkeyttämiseen. Rahoituslaissa esitetyt menettelyt tukevat pääosin tätä tavoitetta.

Tukimenettely, toimeenpanoa koskeva erityissäännökset sekä Interreg-ohjelmien ja Interreg-ulkorajaohjelmien kansallisen vastinrahoituksen myöntämisen erityisedellytykset sisältävät paljon yksityiskohtaista lainsäädäntöä, joka on lähtökohtaisesti selkeää.

Lopuksi Kuntaliitto toteaa, että vallitsevassa koronasta aiheutuneessa kriisitilanteessa on eniten tärkeämpää, että lainsäädäntö mahdollistaa myös nopeat kehittämistoimet ja -varojen

kohdentamisen äkillisiin yritystoimintaa ja työllisyyttä turvaaviin tarpeisiin. Samalla on pystytävä luomaan pohjaa pitkäjänteiselle alueiden kehittämiselle kriisistä selviytymiseen ja uuden alun rakentamiseen. Tästä syystä on huomioitava, että kansallista alueiden kestävää kasvua ja elinvoimaa edistävää kehittämisrahoitusta tarvitaan myös tulevinä vuosina.

SUOMEN KUNTALIITTO

Annukka Mäkinen

kehittämispäällikkö, alueellinen kehittäminen